

Миодраг Новаковић

Безимена Србија

Ако сам добро разумео текст Мирослава Лазанског *Војник Цоле у Српској историји* објављен у листу "Политика" 30 јануара 2010 године, који ме је прилично узбудио, мајор Милан Тепић проглашен је за народног хероја зато што је до краја остао веран датог речи да ће бранити своју земљу, ако јој буде тешко, по сваку цену па и по цену живота. Погинуо је 29. септембра 1991. године подигавши, слично као што је у бици на Чегру учинио ресавски војвода, јунак из Првог српског устанка Стеван Синђелић, у ваздух складиште ЈНА Беденик код Бјеловара како исто не би пало непријатељу у руке. Али, за народног хероја, указује Лазански, није проглашен и војник Стојадин-Цоле Мирковић који се тада налазио на редовном одслужењу војног рока у ЈНА и који је, заједно са мајором Тепићем погинуо на истом војном задатку. Наше друштво је, закључује Лазански, Стојадина суспендовало и из историје и из сећања. С друге стране, поставило се питање да ли ће и професионални војник у будућности бити дужан да погине за своју земљу? Да ли је то питање питање војничке

части или питање војничког уговора са државом? Војника Стојадина – Цолета Мирковића из села Горње Лесковице код Ваљева, када је добио позив у ЈНА, запажа Лазански, нико о томе није питао.

После читања овог написа, међутим, чини ми се да ме је још више узбудио текст Бошка Јакшића *Војник Цоле у српској стварности* објављен 2. фебруара 2010. године у истом листу, ваљда као одговор на оно што је написао Лазански.

Пошто је дебата на Политикином сајту, открила да су се променили и неки наши етички постулати, Јакшић сматра да је захтев да нека улица добије име по војнику Цолету исказ моралног сиромаштва. "Да се разумемо, ограђује се Јакшић, нека нико не помисли да умањујем живот који је војник Цоле дао за домовину – напротив, дивим му се – али његова судбина коликогод трагична, само је једна од милион судбина војника који су свој млад живот завршили под крстачом, партизанском звездом или каквим другим обележјем. Проблем није у војнику Цолету коме би неки читаоци одмах

да доделе античке димензије хероизма. Он је, каже Јакшић, један од анонимних редова каквих је препуна историја ратовања. Њима не припадају имена улица и тргова. Њима је намењен споменик незнатном јунаку!”

Јакшић, на овај начин, једног хероја чије би се име и презиме, посебно међу младима, са поштовањем и поносом требало да изговара јер се оно са дебелим разлогом у тексту Мирослава Лазанског и бележи и помиње, на силу трпа међу анонимне хероје и сахрањује заједно са незнатним јунацима! Поставља се овде, другим речима, питање шта да радимо са знаним јунацима?

У општој конфузији вредности, каже Јакшић, бракују се ствари. Проблем с којим се суочавамо разоткрио је нове дилеме око тога шта је херојство? Времена су се променила. Нема више епике. Нема више античких трагедија. Испада да истиче време Јеврејске Масаде, херојских бранитеља Стаљинграда, Прлета и Тихог. Војничка част, истиче Јакшић, која подразумева и спремност да се за своју државу гине, своди се на пуку реторику уколико не постоје прави, искрени мотиви за жртвовање живота. Србија их је 1914. или 1941. имала. Већ дуго их нема.

Ово последње стварно нисам разумео. Херојска и трагична смрт војника Цолета на апсурдан начин се доводи у везу са ратним циљевима Србије. Најмање је војник Цоле био тај који је о томе одлучивао. Та смрт постаје још трагичнија ако су само он и мајор Тепић имали праве и искрене мотиве за жртвовање живота што су, коначно, својим херојским чином и доказали, и то у околностима кад те исте искрене мотиве, управо према Јакшићевом

тврђењу, Србија, ако изузмемо 1914. и 1941, већ дуго нема.

Међутим, ни са херојима ни са Србијом из 1914. ствари не стоје онако како то резимира Јакшић. Видевши у дане новогодишњих празника премијерно на РТС-у приказан филм Душана Ковачевића и Срђана Драгојевића *Свети Ђорђе убија аждаху*, који је посвећен управо Првом светском рату, професор др Милоје Ракочевић у писму објављеном у листу “Политика”, у рубрици Међу нама, 5. јануара 2010, каже: најмање и најблаже што могу да кажем – срамота! На такав начин и са накнадном памећу држати лекцију свом народу и његовим војсковођама што су ратовали са Турцима и Аустроугарима почетком 20. века, превршило је сваку меру... Па нису, каже Ракочевић, Срби освајали турске и аустроугарске просторе, већ је било обрнуто. Такво ругање војсковођама што по сваку цену од више команде хоће да измоле дозволу за јуриш, додуше са полумртвим и вишеструко рањеним војницима, није виђено ни у једном народу! А после овог филма који се, истиче Ракочевић, врти и на Интернету, на српском и енглеском језику, са обавезном напоменом на крају “И тако кроз цео 20 век”, вероватно као препоруком за неку међународну награду, Срби ће бити обележени за сва времена, међу свим народима и племенима, као пошаст над пошастима! Као племе које се опирало општем закону “глобалног села”, према коме сваког дана мора да нестане по једна цивилизација, по једна култура и по један језик.”

Шта се десило са Аждахом? – пита се, с друге стране, и филмски критичар Милорад Ђокић у културном до-

датку листа “Политика” од 31. децембра 2009. године. У филму су, каже он, представљени здрави против болесних Срба, тј богаљести шкарт у контрасту са здравима или са онима који ће то тек постати. Бизаран конфликт изграђен на обичној клевети, нарастао до те мере, да борба на фронту против Аустроугара пада у готово неважан, трећи план.... Међутим, наставља Ђокић на другом месту, својеврсно спрдање са српским сељаком – који је изнедрио победу у Првом светском рату, на граници је доброг укуса у филму.

“О чему је у овом филму, заправо, реч? – пита се Ђокић, зашто српска кинематографија нема у њему релевантно уметничко остварење. Да ли је време уметности прошло?”

По свему судећи, да кажемо и то, прошло је и време хероја и време историјски релевантне уметности. Није Фукојама бадава предвиђао крај историје! Тако су и познати хероји постали анонимни, док је и најспектакуларнија филмска уметност постала јалова. Некадашњи песник и антологичар, новинар и есејиста Радио Београда, Воја Царић, испричао ми је како је дошло

до тога да поезија коју је у народу прикупио Вук Стефановић Караџић добије назив народна поезија. Све те песме Вук је, каже Царић, показао Гетеу, а Гете је, одушевљен њиховом садржином и лепотом, сугерисао Вуку да своју збирку просто назове народном поезијом! Једноставно, чинило се да није могуће да и у Срба постоје тако добри песници. Само народ је, у некаквом свом магличастом историјском надахнућу, у непрегледној сивој и непрозирној маси могао да своје време тако дубоко и снажно осети, сагледа и опева.

Тако је, устврдио је покојни Воја Царић, настао назив за све наше народне песме. Бројни аутори тих песама, међутим, јер свака песма ипак мора да има свог аутора, постали су анонимни. Појео их је мрак, као и бројне српске јунаке. Мрак је, дакле, прогутао и песнике и јунаке. Умро је, коначно, и сам Гете. Али, у срцу Београда, управо у улици Кнеза Михаила, и данас постоји и успешно ради Гетеов институт који свакога ко туда прође својим именом трајно подсећа на величанствено и непролазно дело великог песника.

